

Resultatuppföljningens pedagogiska effekt

Inledning

Den här texten är en förklaring till varför vi i Norrtälje ska använda oss av elevernas resultat och skälet till att jag valt Läsutvecklingsschemat (LUS) som verktyg. Dokumentet är författat av mig, Johan Kant verksamhetschef för grundskolan i Norrtälje, och har ett personligt tilltal. Innehållet bygger på drygt 22 års personlig erfarenhet, det vill säga evidens, samt en hel del kunskaper som jag har tillgodogjort mig genom att ta del av forskning, debatt, diskussion och myndighetsutövande.

Resultatuppföljning

Det finns få eller inga resultat som är användbara i dagens grundskola. Nationella prov är antingen av för dålig kvalitet eller för omfattande. Dessutom är resultaten färdigställda lagom till att betygen ska sättas eller eleven ska gå vidare till nästa årskurs, vilket innebär att resultaten inte går att användas löpande i det pedagogiska planeringsarbetet. Detsamma gäller de uppföljningssystem som finns på lågstadiet, obligatoriska bedömningsstödet och läsa-skriva-räkna-garantin.

För att följa upp resultat krävs det ett verktyg som är lättbegripligt och tidsekonomiskt. Det finns bara ett instrument inom läsningen som uppfyller dessa kriterier och det är Läsutvecklingsschemat (LUS).

Varje lärare som undervisar i svenska skickar in sitt resultat via det digitala verktyget Forms. Detta sker fyra gånger per läsår; september, december, mars och maj. Efter varje resultatrapportering får rektor statistik tillbaka via Microsoft Power Bi. Lärare och skolledare kan där se hur klassen, årskursen och skolan ligger till när det gäller läsningen och diskutera huruvida prioriteringar ska göras av lärartid, lektionsinnehåll, särskilda satsningar och fokus på vissa elever. Mellan september och maj genomförs olika åtgärder för att lyfta elevernas läskapacitet.

Vinsten när det gäller att följa upp resultat under läsårets gång är att elevernas läskapacitet blir synliggjord, så det går att arbeta löpande med resultatet samt att fokus hamnar på elevernas kunskaper. Ofta hamnar lärares och rektorers

diskussioner på pedagogiska frågor, något som de flesta upplever som positivt. Det var ju av den anledningen många valde läraryrket.

En annan positiv effekt av att följa upp resultat kontinuerligt är att elevernas progression synliggörs. Lärare mår bra av att se hur deras ansträngningar bär frukt. Redan vid andra resultatrapporteringen går det att se hur eleverna har utvecklats.

Resultatuppföljning fyra gånger per läsår är en direkt nödvändighet för att lyckas med kunskapsresultaten för alla elever. Dessutom är det ett kvitto på hur väl skolan som organisation lyckas med sitt uppdrag.

Vilka verktyg ska man använda?

Jag valde primärt att satsa på läsning och sekundärt på matematik. Valet av läsning berodde på att elevens läskvalitet har effekt på hela individens liv, se nedan. Nationellt är matematik det ämne där flest antal elever misslyckas.

På grund av pandemin samt att två matematikutvecklare i Norrtälje slutade sin anställning har resultaten i matematik inte följts upp och analyserats lika noga som läsningen.

Det finns en hel del verktyg som sägs ha till uppgift att ta reda på var eleverna ligger i sin läsutveckling och utifrån resultat utveckla elevernas läsförmåga. Utifrån mina elevresultat kan jag säga att det bara är Läsutvecklingsschemat (LUS) som går att använda. Under min långa erfarenhet har jag inte hittat ett enda kvalitativt verktyg som kan jämföras med LUS. Däremot har jag funnit en hel del direkt olämpliga system som egentligen borde förbjudas på skolmarknaden. Vissa instrument är direkt skadliga för eleverna och skulle kunna jämföras med ett pedagogiskt övergrepp. Nedan har jag listat de vanligast förekommande.

Verktyg	Utgångspunkt	Karaktär	Övrigt	Kommentar
Läsutvecklingsschemat	Läsningen är förståelsestyrd	Lättarbetat och tidsekoniskt		Enda verktøget som fungerar
Nya språket lyfter	Läsningen är förståelsestyrd	Lättarbetat men omfattande	Omfattande	Verktøget inte avsett för att följa upp resultat
Lässtandarder	Läsning är förståelsestyrd	Lättarbetat men omfattande	Finns bara för åk 4, 7 och 9	Går inte att följa upp på varje årskurs
Obligatoriska bedömningsstödet (år F och 1)	Behavioristiskt sätt att se på läsning	Omfattande system där läraren exempelvis i fsk-klass ska kartlägga eleverna individuellt när det gäller 15 olika aspekter.	Väldigt omfattande.	Verktøget inte avsett för att följa upp resultat
DLS	Behavioristiskt sätt att se på läsning	Traditionell skanning av eleverna som kan genomföras på en lektion.	Märkliga frågor där elever kan tycka olika svar på frågan är rätt. Tolkningsbart enligt eleverna.	Bygger på ett biologiskt sätt att se på elever och läsning. Normalfördelar elevernas svar.
God läsutveckling	Behavioristiskt sätt att se på läsning	Omfattande system där läraren ska hålla reda på fem olika dimensioner. Håller bland annat isär avkodning och förståelse	Omöjligt att se på resultaten på klass-, årskurs- och skolnivå.	Bygger på ett biologiskt sätt att se på elever och läsning. Normalfördelar elevernas svar.
Legi Lexi	Behavioristiskt sätt att se på läsning	Mycket omfattande digitalt testsystem där eleverna ska känna till okända ord, t.ex. förstubro eller konfekt.	Ett pedagogiskt övergrepp på eleverna. Så långt ifrån lust att läsa man kan komma.	Bygger på ett biologiskt sätt att se på elever och läsning. Normalfördelar elevernas svar.
LäSt	Behavioristiskt ¹ sätt att se på läsning	Traditionell skanning av eleverna som kan genomföras på en lektion.	DLS i ny tappning, se ovan.	Bygger på ett biologiskt sätt att se på elever och läsning. Normalfördelar elevernas svar.

---

¹ Enligt behaviorismen är psykologins mål inte en beskrivning av människan, utan prediktion och kontroll av beteende. Psykologi ses som en gren av naturvetenskapen och ska därför ägna sig åt det som är objektivt mätbart. Således är endast observerbara beteenden, det vill säga biologiska och fysiologiska responser, föremål för studier.

Vad är läsning?

Det finns två idétraditioner när det gäller läsning. Den humanvetenskapliga traditionen utgår från att läsningen är ett förståelsestyrt fenomen. Inom denna tradition har läsforskare från den pedagogiska institutionen verkat. Den andra inriktningen är den naturvetenskapliga traditionen där man ser läsningen som ett tekniskt utförande som sårar på olika delar, t.ex. avkodning och förståelse. Den naturvetenskapliga traditionen är rent behavioristisk och drivs av forskare som primärt är psykologer.

Den olika synen på läsning skapade det så kallade *Läskriget*. Ordfront magasin beskrev år 1999 de två falangernas strid². Konsensusprojektet, där professor Mats Myrberg hade till uppgift att sluta fred mellan de olika falangerna och få till konsensus, resulterade dessvärre i att den humanvetenskapliga traditionen ”slukades” av den naturvetenskapliga traditionen. Idag råder det generellt behavioristisk syn på läsning. Läsutvecklingsschemat är ett humanvetenskapligt instrument.

Ställ dig frågan: Är läsning en medfödd förmåga eller är det en kulturprodukt?

Varför läsning

Den språkfattige blir hämmad i sin sociala kontakt med andra (vilket leder till isolering och ensamhet). Förmågan att utvecklas intellektuellt och emotionellt reduceras; p g a den språkliga otillräckligheten kan man inte inhämta och bearbeta kunskaper, analysera problem, argumentera och ifrågasätta på det sätt som man annars skulle kunna. Detta leder till mindre möjligheter att skapa sig en position i samhället (sämre jobb e t c). Eftersom den språkfattige inte kan eller vågar använda sitt språk i många situationer, avhänder han/hon sig många möjligheter att politiskt, ekonomiskt och kulturellt påverka och förbättra sin egen situation. I stället blir det de språkligt avancerade, som också besitter kunskaperna och den sociala prestige, som ensammar får utöva den politiska, ekonomiska och kulturella makten. Den språkfattige tvivlar på sig själv och sina möjligheter i samhället. Han kan känna sig utestängd och kanske inte så sällan rent desperat.³

---

² Ordfront magasin 10/99 *Har du punka på hjärnan, lille vän?*

³ Linell 2007

Det finns inget som påverkar människan så mycket som språket. Tankar, ord, formuleringar, uttryck, social samvaro – ja, allt påverkas av språket. Den som saknar språk har ingen möjlighet att bli en del av det demokratiska samhället. Den som saknar språk marginaliseras. Det absolut enklaste sättet att tillgodogöra sig ett gott språk är att läsa skönlitteratur.

Sverige deltog i en internationell jämförelse som 1995 publicerades av Skolverket⁴. Bland den vuxna befolkningen, 16 till 65 år, kunde 7,5% söka enstaka uppgifter t.ex. när favoritprogrammet går på tv. 20,3% klarade av enkla berättande texter t.ex. körkortsteori. 27,8% klarade alltså av denna nivå men inte en mer komplicerad text. Har samhället sedan år 1995 blivit mer komplicerat eller ej? Har barns och ungdomars läsförmåga ökat eller minskat sedan dess?

Vi vet att läsningen är mer nödvändig än någonsin och vi vet att all inläring är beroende av elevens läskapacitet. Om en elev är en skicklig läsare har denne goda möjlighet att lyckas i samtliga skolämnen. Att elever går igenom hela skolsystemet utan att läsa tillräckligt bra innebär även att teoretiska ämnen t.ex. kemi eller samhällskunskap blir lidande. Eleven kan inte tillgodogöra sig den läromedelstext eller det abstrakta tänkande de teoretiska ämnena kräver.

Så långt är de flesta pedagoger överens. Men som professor Per Linell påpekar har den språkliga förmågan en betydligt större inverkan på den enskilda individen. Genom att läsa mycket, bli en god läsare, förändrar och påverkar hela livet på ett avgörande sätt. Något att fundera över:

- En god läsare behärskar språket. Förutom att lära sig glosor tillgodogör sig personen grammatisk uppbyggnad i form av meningar och stavning.
- En person med ett gott språk kan:⁵
  - hantera sinnesintryck från sin omvärld, förstå och tolka dessa.
  - hanterar igenkänning och tolkning av ting och episoder.
  - koncentrera sig och vara uppmärksam.
  - kognitivt lösa problem och organisera sitt tänkande.
  - kognitivt bearbeta och lösa personliga emotionella problem.
  - organisera och styra sina handlingar.

---

⁴ Skolverket 1995

⁵ Linell 2007

- samarbetat med och påverka andra.
- utveckla social identitet, självförtroende och social gemenskap.

En god läsare tar med andra ord kontroll över sitt eget tänkande och sitt eget liv. Man talar ibland om läsningens effekt på tänkandet vilket innebär att den goda läsaren har tillgodogjort sig ett så rikt språk att denne kan planera sin vardag, hantera sina känslor – sätta ord på sina tankar och lösa eventuella problem. Precis som Linell ovan beskriver.

Koncentration, uppmärksamhet och kognitiva förmågor är inte av Gud givet, det vill säga förmågor som människan föds med, utan är kulturellt betingade. Främst genom läsningen. Jag tror att de flesta lärare någon gång har mött elever som de upplever som väldigt klipska men som t.ex. har stora svårigheter att hantera sina personliga känslor. Eller elever som har upplevts som lite tröga men efter en hel del lästräning kommit igång med skolarbetet. Typiska exempel på läsningens effekt på tänkandet. Och vi ser dagligen många elever som passar in på dessa generaliseringar.

Den kanske viktigaste effekten av ovanstående förmågor är att dessa skapar en grund för utvecklandet av elevens personliga identitet. En elev som lyckas i skolan skapar en självbild av att vara framgångsrik. Goda resultat sporrar eleven att anstränga sig för att lyckas ännu bättre och när återkopplingen sker i form av goda omdömen och betyg tänds drömmar om framgångsrika utbildningar och karriär. Kanske läkare eller ingenjör?

För den elev där det går åt skogen har identitets nedåtgående spiral påbörjats. Den inre rösten talar om för individen att denne är oduglig. Omedvetet monteras både självförtroende och självkänsla ner. Vad händer med dessa elever? Alla de tusentals elever i Sverige som varje år inte är behöriga till nationellt program. En del hittar vi senare i landets fängelser medan andra drabbas av psykisk ohälsa.

I Utbildningsradions serie Världens bästa skitskola⁶ menar Jenny Telander på Folkhälsomyndigheten att skolframgång är en skyddsfaktor. Läsningen är grunden till att lyckas i skolan och skolan är viktig för att lyckas i livet. Telander säger:

---

⁶ Utbildningsradion 2011

När vi tittar på befolkningens hälsoutveckling ser vi att det tydliga skillnader mellan olika grupper. Lågutbildade har kortare medellivslängd och de anger själva att de mår sämre. Det är egentligen all form av ohälsa som har ett samband med utbildningsnivå. Det kan handla om sjukdomar som cancer, hjärt-kärlsjukdomar, skador, olyckor, värk, begränsad rörelseförmåga, dåliga matvanor, fysisk aktivitet, rökning, bruk av narkotika och spelberoende.

Grundskolan är med andra ord en skyddsfaktor för att lyckas i livet och läsning är grunden för all inläring. Att se till att Norrtäljes barn och unga blir skickliga läsare har inte bara effekt på deras tänkande utan en avgörande faktor för resten av deras liv.

Hur ser framtiden ut för Norrtälje?

Väldigt ljus skulle jag vilja påstå. De 1,5 år som vi följt upp resultat har remarkabla framsteg gjort. Framgångar som jag inte ens hade kunnat tro var möjliga – särskilt då en pandemi legat som en blöt filt över hela vårt samhälle. Anledningen är enkel: Norrtälje har skolledare och lärare som antagit utmaningen att följa upp resultat och gjort det så väldigt bra att resultaten kommit omedelbart.

I december 2021 gick det att avläsa att 71,6% av eleverna i årskurs 2 hade kommit igång rejält med sin läsning och låg i LUS-punkt 12 eller över. Av dessa elever hade 12,1% redan nått kravnivån för årskurs 3 (LUS-punkt 15) – en förbättring med 6,7 procentenheter i jämförelse med föregående år. Utifrån dessa siffror kommer årskurs 3 nästkommande läsår antagligen bli de bästa läsarna Norrtälje kommun frammanat på decennier – kanske till och med någonsin.

Årskurs 3 var också riktigt bra. 49,7% hade nått kravnivån för årskurs 3 och hela 82,3% var nästan där. Då återstår en hel termin i årskurs 3.

Lärare och rektorer har inte bara skapat förutsättningar för fortsatt lärares utan även möjliggjort progression till ett gott liv enligt professor Per Linell. Jag vill bocka och buga för att ni gör skillnad för Norrtäljes barn och unga. Fortsätt så!

Från och med höstterminen 2022 kommer vi jobba med resultatuppföljning även på högstadiet. Det innebär att alla elever i årskurs 1-7 kommer att vara "lusade" en gång och vi kommer få bättre koll på alla elevers läsutveckling. Ser man ett par-tre år framåt kommer det elever till högstadiet som har betydligt bättre läskapacitet och min absoluta övertygelse att Norrtälje kommun inom några år kommer se betydande kunskapsförbättringar.

Norrtälje 14/3-2022

Johan Kant
Verksamhetschef grundskolan
Norrtälje kommun

Referenser

Allard, B & Rudqvist, M & Sundblad, B (2001), *Nya Lusboken*. Stockholm: Bonnier utbildning.

Allard, B & Askeljung, M (2003), *Komplementet till Nya Lusboken*. Stockholm: Bonnier utbildning.

Järpsten, B & Taube, K (2010), *DLS handledning för skolår 4-6*. Stockholm: Hogrefe psykologiförlaget.

Linell, P (1978), *Människans språk*. Malmö: Gleerups

Lundberg, I & Herrlin, K (2003), *God läsutveckling*. Stockholm: Natur & Kultur

Ohrlander, G (2009), *Den Gudarna älskar*. Stockholm: Optimal förlag

Riksrevisionen *Rätt utbildning för undervisning. Statens insatser för lärarkompetens* RiR 2005:19

Skolverket *Grunden för fortsatt lärande*, rapport 115 1995

Utbildningsradion *Världens bästa skitskola* 2011

Wikipedia 2022-03-12:

https://sv.wikipedia.org/wiki/Behaviorism#Grunddrag_och_varianter

Zaremba, M (2011), *Hem till skolan*. Stockholm: Natur & Kultur